

Rosalía de Castro. Cantos de independencia e liberdade. 1837-1863

María Xesús Lama

Vigo, Galaxia, 2018, 375 pp. ISBN: 978-84-9151-040-6

O século XXI séntalle ben ao rosalianismo, que xa se beneficiara do extraordinario pulo que para a os estudos rosalianos supuxo o Congreso Internacional *Rosalía de Castro e o seu tempo* celebrado en Santiago de Compostela en 1985, cando se conmemoraba o centenario do pasamento da escritora. Unha nova efeméride, a conmemoración en 2013 do 150 aniversario da publicación de *Cantares gallegos*, obra fundacional do Rexurdimento das letras galegas e primeiro poemario galego da autora, deu pé a que o Consello da Cultura Galega convocase o Congreso *Rosalía de Castro no século XXI. Unha nova ollada*. Entendido como un foro no que presentar e debater novas perspectivas de análise para potenciar a medio e longo prazo a sempre precisa renovación dos estudos rosalianos, este novo Congreso puxo en diálogo tanto rosalianistas clásicos como as novas xeracións investigadoras dende unha vontade interdisciplinar. Os resultados de ambas convocatorias, a de 1985 e a de 2013, están xa a disposición da comunidade investigadora en edición dixital no web do Consello da Cultura Galega (onde ademais se archiva dixitalizada a produción epistolar da escritora). Tamén varios proxectos de investigación xurdidos no ámbito universitario achegaron resultados novidosos, recollidos en distintas publicacións periódicas ou monográficas (como o volume *Canon y subversión. La obra narrativa de Rosalía de Castro*, editado por Icaria en 2012). E tivemos acceso directo aos manuscritos dos *Autógrafos poéticos*, que foron transcritos, editados e anotados por Henrique Monteagudo en 2017. A isto habería que engadir aínda a inxente actividade da Fundación Rosalía de Castro, que en 2013 botou andar o seu web, no que ofrecen todo tipo de materiais, mesmo inéditos.

Pois ben, sorprendentemente, e malia os avances no coñecemento da vida e da obra da escritora que xurdiron a partir das devanditas achegas, carecíamos dunha biografía rosaliana *comme il faut* ata que en 2017 María Xesús Lama sorprendeu a boa parte da comunidade rosalióloga con *Rosalía de Castro. Cantos de independencia e liberdade (1837-1863)*, a primeira parte dun proxecto biográfico cuxa continuación xa nos tarda. Que tivésemos que agardar ata 2017 non resulta tan sorprendente se contextualizamos o caso de Rosalía de Castro nunha cultura como a galega, na que o xénero biográfico ten dado poucos froitos que non nacesen por mor das circunstancias e do oportunismo conmemorativo que condicionan, para ben e para mal, a nosa dinámica cultural.

Sen dúbida, a ausencia dunha biografía rigorosa da escritora pódese explicar dende unha perspectiva histórica polas innumerables lagoas que afectaban (e aínda afectan) ao coñecemento de datos determinantes para a comprensión da súa vida.

A remediar este déficit contribuíron de xeito decisivo as infatigables pescudas de Victoria Álvarez Ruiz de Ojeda, finada prematuramente en setembro de 2018. Os seus achados obrigaron a reescribir capítulos enteiros da vida da escritora, e tamén a ler de xeito diferente varias das súas obras. A aparición en 2012 dunha extensa biografía de Manuel Murguía asinada polo historiador Xosé R. Barreiro Fernández fixo aínda máis rechamante a carencia rosaliana e puxo en evidencia a paralizante inhibición que afectaba ás e ós especialistas ante quen é sen discusión a figura máis emblemática da cultura galega. Se cadra foi por iso que tivo que ser María Xesús Lama quen dese un paso adiante para ofrecernos o estudo biográfico máis e mellor documentado que se coñece e, ao tempo, unha obra persoal e innovadora. Lama víñalle prestando, coa discreción que a caracteriza, unha especial atención a Rosalía de Castro dende que en 1995 preparara para Galaxia unha pulcra edición dos *Cantares gallegos* menos citada pola rosalianística tradicional do que, na miña opinión, merece. Esta posición un tanto periférica no campo dos estudos rosalianos permitiulle á profesora da Universitat de Barcelona dispor dunha liberdade intelectual da que carecen algunhas das figuras máis coñecidas como especialistas na obra rosaliana e que, precisamente por mor dese súa condición, están dalgún xeito presas da súa propia visión e do seu propio discurso; iso pode explicar a tépeda acollida que o traballo de Lama tivo por parte das devanditas figuras. Con esa liberdade, e con anos de pesquisa rigorosa e indesmaiable, Lama pariu unha obra chamada a sinalar un antes e un despois nos estudos rosalianos.

Entre as novidades que esta biografía achega salienta todo o referido ás relacións familiares dos Castro, que marcaron a primeira etapa da vida da escritora con moita máis intensidade do que se viña crendo; a implicación da moza na dinámica vida cultural compostelá ata a súa partida para Madrid en 1856; a intensa relación que mantivo coa súa nai e a axuda que esta lle prestou na crianza da primeira filla para que Rosalía puidese escribir, e a solidez e precocidade do seu compromiso profesional coa pluma. Os datos e as testemuñas vanos así deixando ver unha moza de carácter alegre e decidido, ben diferente da melancólica e solitaria muller dos seus últimos anos á que a reduciron interpretacións manipuladoras e intereseiras. O libro remata analizando a recepción de *Cantares gallegos*, tras a súa publicación en 1863. Lama ponlle o ramo dun xeito un tanto abrupto, o que non deixa dúbida da continuación nunha segunda parte que agardamos xa cobizosas. O anexo fotográfico e documental achega aínda algunha sorpresa grata, como a copia dos orixinais dalgúns documentos biográficos ata o de agora citados mais nunca reproducidos.

Lama asume o reto de escribir dende unha notable vontade de estilo que beirea con fortuna o risco —sempre axexante cando unha se achega ás grandes escritoras— de mimetizar a voz da figura estudada, e conséguo malia padecer un “namoramento apaixonado” (así o califica na introducción) ao que, segundo ela, sucumbe sempre quen a estuda. A estudosa asume unha “entrega inevitable á

personaxe” e reconécese “víctima da parcialidade” mais compensa ambas inclinacións cun coñecemento exhaustivo da obra rosaliana e cunha honestidade intelectual que lle leva a diferenciar con nidia claridade entre datos verificados e hipóteses interpretativas, convidándonos a nós, lectoras, a buscar por tras dos ditos e dos feitos a nosa particular Rosalía. De certo que todos estes valores non deberon ser alleos á decisión —amplamente aplaudida— de concederlle a María Xesús Lama por esta súa obra o Premio Nacional de Ensaio 2018.

DOLORES VILAVEDRA
dolores.vilavedra@usc.gal

D.O.I.: 10.1344/Lectora2019.25.27

Universidade de Santiago de Compostela

***Kinder für die Aufklärung*. Infancias e interrupciones en las emisiones radiofónicas de Walter Benjamin**

Ana Lanfranconi

Girona, Documenta Universitaria/Càtedra Walter Benjamin de la UdG, 2018, 214 pp. ISBN: 978-84-9984-438-1

“Es bello encontrar en un libro más de lo que el título promete” (143), afirma Ana Lanfranconi citando a Walter Benjamin. En el caso de *Kinder für die Aufklärung*, el título dirige nuestra curiosidad hacia el orden de los factores: ¿no era la Ilustración (en la celeberrima versión kantiana) la que debía arrancar las cómodas sábanas de la minoría de edad y no a la inversa? La infancia, esa inoportuna interrupción a ojos del soberano sujeto ilustrado, detiene el curso de la progresiva formación moral. El mismo año en que redactó el opúsculo sobre la Ilustración, Kant se quejaba del ruido provocado por los reclusos de una prisión cercana a su recientemente adquirida casa. El patio (sea el de la prisión o el de la escuela) se interpone en la plena conciencia del trabajo ilustrado: una crítica sobria de tradiciones idólatras.

El ensayo de Ana Lanfranconi (fruto de su tesis doctoral *Walter Benjamin: infancia y politización* y Premi Internacional Memorial Walter Benjamin) atraviesa los límites formales de un escrito académico con tal de exponer la apuesta política subyacente a los programas radiofónicos benjaminianos. El escrito presenta (parafraseando al filósofo berlinés) cautelosas incisiones a modo de reflexiones, referencias e imágenes, a veces de difícil comprensión. Haciendo de *Calle de dirección única* el índice de la obra, la autora estudia de forma encomiable las transcripciones de los programas de radio: no auratizándolos, sino trabajando sus “posibilidades actuales” (71; nota 58).